

Ad

Ett litet hus från romersk järnålder

Arkeologisk förundersökning av del av L2009:6955 (RAÄ-nr 124:1)

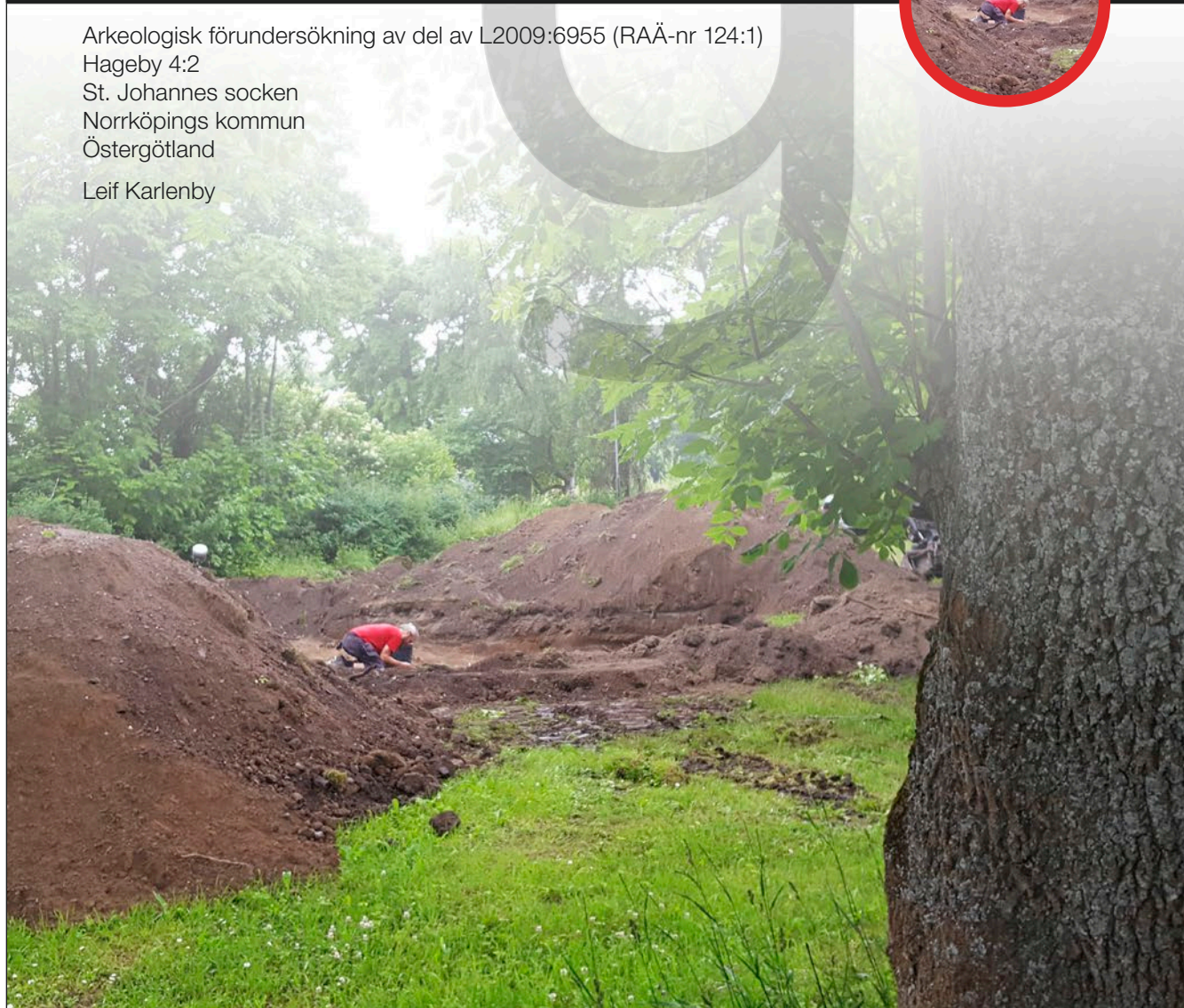
Hageby 4:2

St. Johannes socken

Norrköpings kommun

Östergötland

Leif Karlenby

ARKEOLOGGRUPPEN I ÖREBRO AB

Radiatorvägen 11, 702 27 Örebro

Telefon 019-609 04 10

www.arkeologgruppen.se

arkeologgruppen@arkeologgruppen.se

*Översiktskarta över Östergötlands län med platsen
för förundersökningen markerad i rött.*

© 2019 Arkeologgruppen AB
Arkeologgruppen rapport 2019:43

Författare	Leif Karlenby
Kvalitetsgranskning	Nina Balknäs
Grafisk form	Nina Balknäs
Omslagsfoto	Undersökning av stolphål i huset.
Foto	Arkeologgruppen AB om inte annat anges i figurtexten.

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriet Dnr R50223371_180001

ARKEOLOGGRUPPEN AB RAPPORT 2019:43

ARKEOLOGISK FÖRUNDERSTÖKNING

Ett litet hus från romersk järnålder

Arkeologisk förundersökning av del av L2009:6955 (RAÄ-nr 124:1)

Hageby 4:2

St. Johannes socken

Norrköpings kommun

Östergötland

Leif Karlenby

Lst dnr 431-6684-17

Tekniska och administrativa uppgifter

Län	Östergötland
Kommun	Norrköping
Landskap	Östergötland
Socken	St. Johannes
Fastigheter	Hageby 4:2
Fornlämningsnummer	L2009:6955
Lämningsstyp	Boplats övrig
Datering	Äldre romersk järnålder

Typ av undersökning	Förundersökning
Länsstyrelsens beslutsdatum	2019-06-24
Länsstyrelsens diarienummer	431-6684-17
Uppdragsnummer i Fornreg	201900738
Arkeologgruppens projektnummer	Ag2017_66

Projektledare	Leif Karlenby
Fältpersonal	Leif Karlenby, Tobias Vinoy

Undersökningstid	2019-06-24 till 2019-06-28
Undersökt yta	2200 m ²
Inmätningsteknik	RTK-GPS
Koordinatsystem	SWEREF 99 TM
Höjdsystem	RH 2000

Arkiv

Arkivmaterial förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Digitalt arkiv

Digitala data förvaras tillsvidare hos Arkeologgruppen AB.

Fynd

Inga fynd påträffades.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	5
Inledning	6
Bakgrund och kulturmiljö	6
Syfte och målgrupper	8
Metod och genomförande	9
Resultat	12
Den norra delen	12
Den södra delen	14
Beskrivning av huset	17
Angående fynden – eller snarare avsaknaden av dem	19
Tolkning	19
Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen	21
Referenser	22
Bilagor	23
<i>Bilaga 1. Anläggningslista</i>	<i>23</i>
<i>Bilaga 2. Vedart från utredningen</i>	<i>30</i>
<i>Bilaga 3. ¹⁴C-resultat från utredningen</i>	<i>31</i>

Figur 1. Karta över Norrköping med platsen för förundersökningen markerad med svart cirkel. Skala 1:250 000.

Sammanfattning

Förundersökningen omfattade två före detta bebyggda tomter vid Egnahems-gatan i Hageby. Området bestod av två delar som skiljdes åt av en vändplan och en cykelväg. I området norr om cykelvägen påträffades inga fornlämningar i schakten. Det lager som kom fram vid utredningen (år 2015) visade sig bestå av ett naturligt lager, förmodligen avsatt i vatten. Marken har förmodligen periodvis stått under vatten, även om det också tidvis kan ha varit uttorkat. Ytan var cirka 8 meter i diameter och lagret var cirka 0,2–0,3 meter djupt. Lagret bestod av finsand och silt med ett påtagligt humöst inslag. Kanterna på lagret var svagt sluttande och övergick i ett matjordslager med innehåll från byggnationen av huset och säkerligen med rester efter rivningen av detsamma. Grunden efter huset fanns delvis bevarad inom området och hade grävts ned i undergrunden cirka en halv meter. Huset flyttades i sen tid till granntomten.

I södra området fanns också rester efter en husgrund. Detta revs under 1980-taler varför det i området fanns avsevärda mängder med rivningsmaterial. På tomtens östra del fanns fyllnadsmassor upp till en meter.

I områdets södra del framkom ett mindre "långhus" från järnåldern, 9,5 meter långt och med en bredd på cirka 5,5 meter. Det kan röra sig om ett mindre bostadshus, men det kan också vara ett kokhus eller kök, då det fanns en stor långhärd och två mindre runda härdar som lämnade föga utrymme för bostad eller förråd så som vanligen förekommer i järnålderns långhus. Den större härden daterades redan vid utredningen till äldre romersk järnålder och typologiskt är det där som huset hör hemma.

Vid utredningen påträffades ett kulturlager och en härd som låg under den moderna husgrunden. Det var dock i en del av huset där det funnits en mindre farstu eller liknade, där markarbetena inte varit så djupa.

Öster om husen (romerskt och nutida) fanns en yta med kulturlager under det cirka 1 meter tjocka, påförda lagret. Inga anläggningar fanns dock i eller kring det. Inga fynd gjordes i området av järnålderskaraktär. En hel del tegel och annat från den yngre byggnaden fanns i lagren som överlagrade de äldre lämningarna, något som ibland gjorde det besvärligt att lokalisera den nivå där järnåldershuset var beläget.

Huset undersöktes och prover togs för både makro och ¹⁴C-datering. I övrigt påträffades inga fornlämningar. Huset torde dock utgöra en del av den bosättning som finns registrerad i ängsmarken söderut och som sträcker sig upp mot hållristningen L2009:7094 (Sankt Johannes 14:1).

Inledning

Inom fastigheten Hageby 4:2 på Egnahemsgatan i Hageby i södra Norrköping planerades en detaljplaneläggning inför bostadsbebyggelse. Uppdragsgivare var Norrköpings kommun, som därför ansökte om att en arkeologisk förundersökning skulle göras inom området. Länsstyrelsen har, efter en av Arkeologgruppen AB genomförd utredning år 2015, beslutat att området skulle förundersökas för att fastställa förekomsten av fornlämning och dess omfattning. Arkeologgruppen AB genomförde arbetet mellan den 24 och 28 juni år 2019. Arbetet bekostades av Norrköpings kommun.

Bakgrund och kulturmiljö

Förundersökningsområdet är beläget i Hageby i södra Norrköping, inom fastigheten Hageby 4:2. År 2015 genomfördes en arkeologisk utredning i området som var beläget i östra delen av Egnahemsgatan. Längs denna byggdes kring förra sekelskiftet ett antal enfamiljshus som ett av de första exemplen på bostäder enligt den så kallade egnahemsrörelsen. Egnahemsrörelsen var främst riktad mot att möjliggöra för jordbruksarbetare att skaffa sig egna som jordbruk, men det förekom också att egnahem byggdes i stadsområden (Nationalencyklopedin; sökord "egnahemsrörelsen"). Till de sistnämnda hörde alltså husen längs Egnahemsgatan i Hageby.

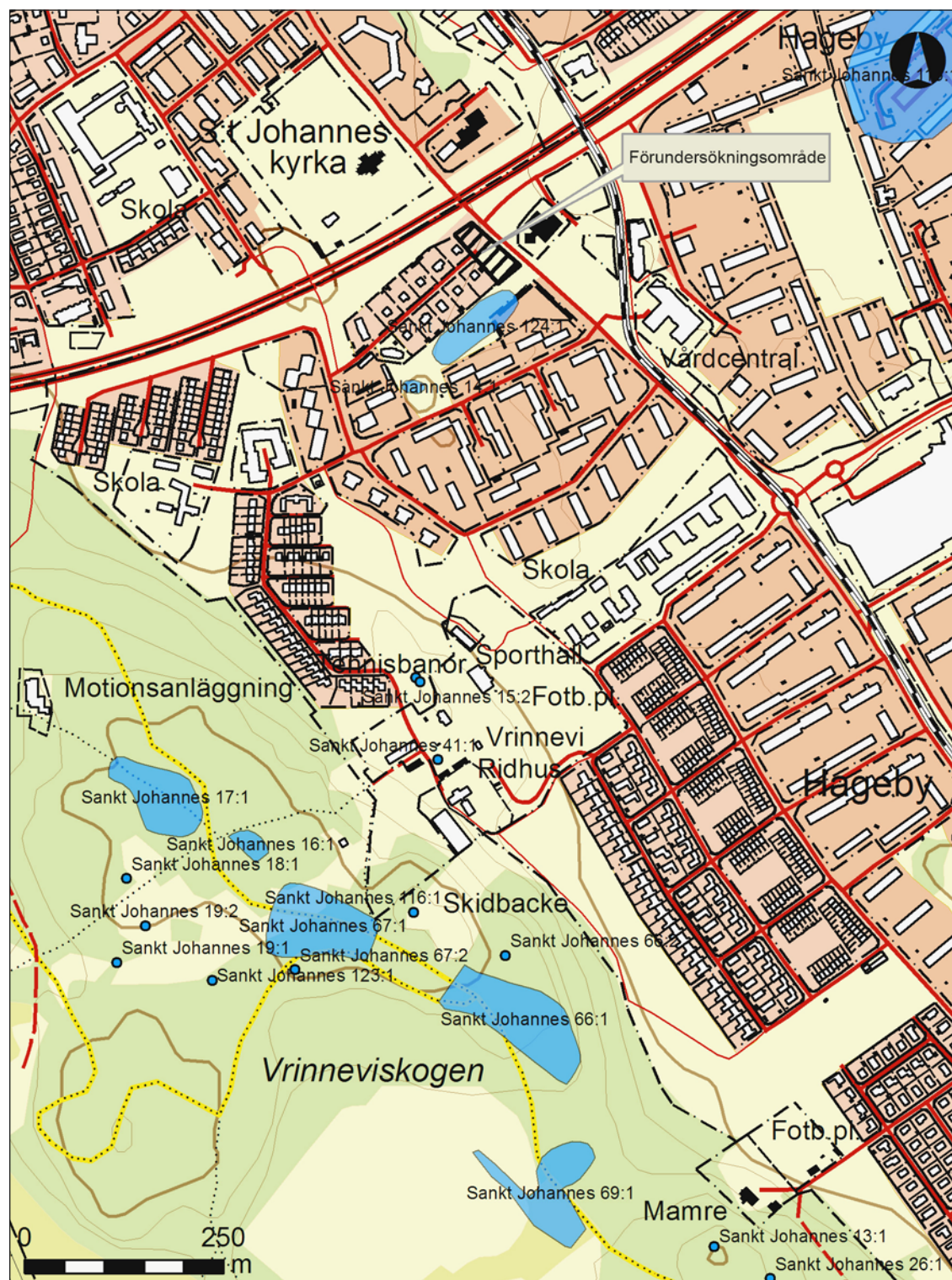
Husen döptes efter kvinnonamn i alfabetisk ordning, vilket innebar att de två östligast belägna husen hade namnen Ada och Olga. Dessa hus finns inte längre kvar på tomterna.

Totalt omfattade utredningen 2 200 kvadratmeter och var belägen i gammal tomtmark efter de två hus som antingen rivits eller flyttats. Området har under senare tid fungerat som park.

Strax söder om utredningsområdet finns en registrerad boplats, fornlämning L2009:6955. Efter utredningsresultaten från år 2015 utgör nu även boplatsen inom tomtmarken i egnahemsområdet en del av denna fornlämning (Karlenby 2015).

Boplatsen upptäcktes vid en utredning år 1991 (Helander 1992; Ternström 2007:5). Utredningen genomfördes i samband med att man då planerade för en utbyggnad av spårvägsnätet. Boplatsen representeras av ett antal härdar, mörkfärgningar och troliga stolphål. Inga daterbara fynd gjordes, inte heller genomfördes någon 14C-datering, varför platsens ålder är okänd.

Platsen ligger på en höjd över havet mellan 25 och 30 meter, i nära anslutning till en hållristning (L2009:7094) med 215 enskilda ristningar, varav tolv skepp, sex hjulkors och 14 fotsulor (Helander 1992:5). Det var dessa förutsättningar som gjorde att man utredde platsen år 1991.

Figur 2. Karta över området kring Egnahemsgatan. Skala 1:8 000.

Figur 3. Vy över det södra förundersökningsområdet efter avbanning. Foto från sydöst.

År 2006 skulle en förundersökning av L2009:6955 göras, men av okänd anledning kom schaktningsarbeten att utföras innan förundersökningen kom till stånd (Ternström 2007:5). Det rörde sig om en vattenledning och den stryker förbi strax söder om nu aktuellt område.

Norrköpingsområdet är rikt på fornlämningar och då särskilt från bronsålder och järnålder. Framförallt är det under yngre bronsålder som Norrköpingsbygden framträder som det viktigaste området i Östergötland. Man kan dela upp bygden i två områden, dels Himmelstalundsområdet, dels Vikbolandet (Nyberg & Nilsson 2012:6). Båda områdena har många fornlämningar från bronsålder. I Himmelstalund är inslaget av hållristningar större och i Vikbolandet överväger skärvtenshögar och gravar (a.a.).

Syfte och målgrupper

Den arkeologiska förundersökningen ska ses som ett planeringsunderlag för Länsstyrelsen och Norrköpings kommun i den fortsatta hanteringen av bygget i ärendet. Därför kom genomförandet av såväl fält- som rapportarbete att anpassas efter det.

Resultaten från den arkeologiska undersökningen förmedlas till allmänheten och forskarsamhället då rapporten och en sammanfattning av undersökningsresultaten kommer att läggas in i Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister (KMR).

I övrigt var syftet med förundersökningen att bedöma förekomsten av anläggningar med bedömning av deras typ, antal och ålder samt eventuell förekomst av kulturlager, deras karaktär och ålder. Lämningarnas komplexitet

inklusive eventuell stratigrafi skulle bedömas liksom eventuellt fyndinnehåll i form av typ, antal och ålder. En bedömning av fornlämningens bevarandegrad på aktuell plats, dess rumsliga avgränsning inom exploateringsområdet och ett försök till bedömning av vilken typ av aktiviteter som låg bakom de anläggningar, kulturlager och fynd som påträffades vid förundersökningen skulle göras.

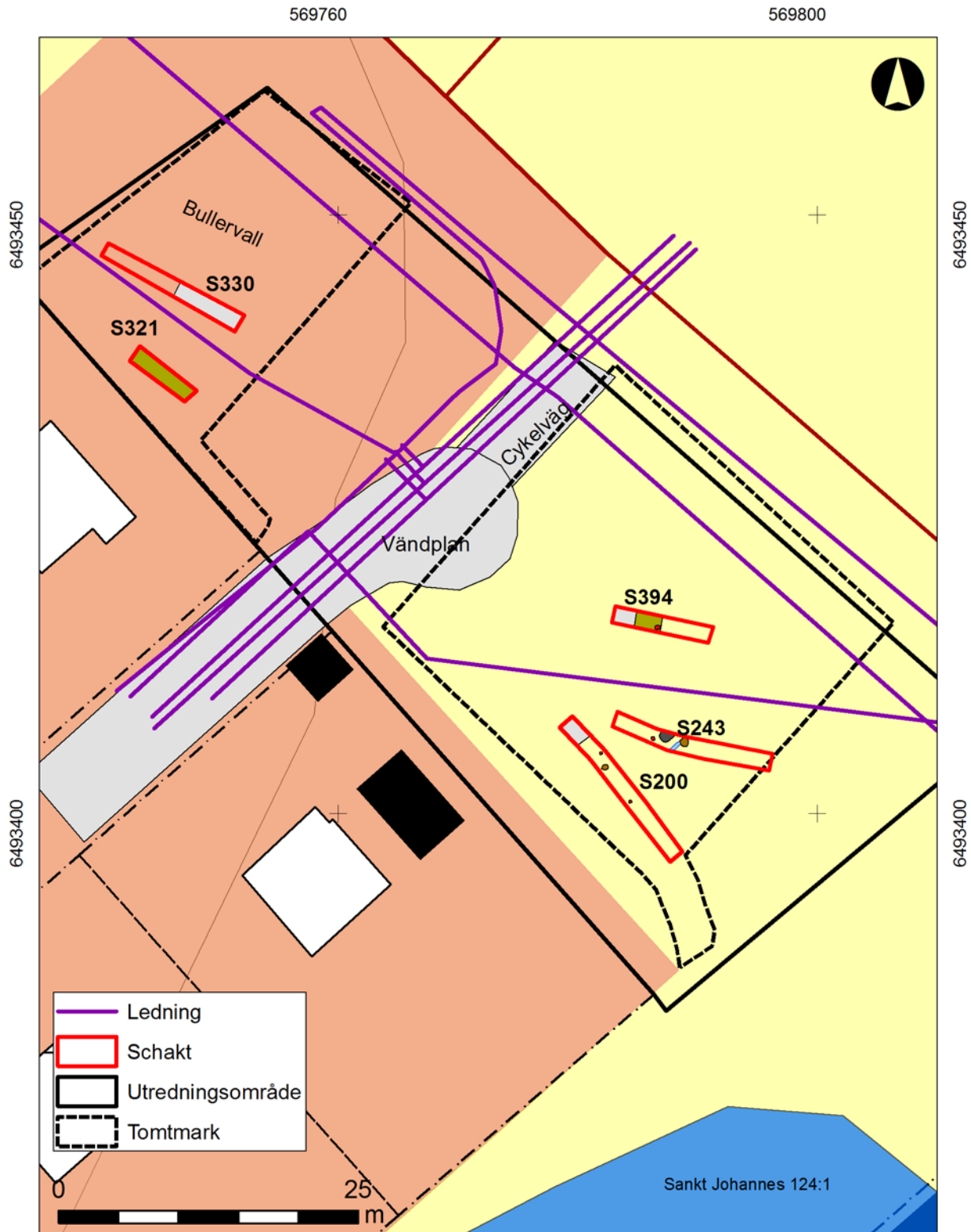
Metod och genomförande

Området delades mitt itu av Egnahemsvägen i form av en vändplats och en cykelväg. I norr upptogs en stor del av tomtytan av en bullervall som i norr låg längs Söderleden och i öster mot Hagebyvägen. Den södra ytan var relativt fri från liknande lämningar, dock fanns där flera träd vilka begränsade åtkomlig yta. Dessutom fanns på båda tomterna rester efter husgrunderna till hus som tidigare stått platsen. Längs den östra sidan löpte ett flertal elledningar vilket begränsade åtkomsten. I söder strax utanför området grävdes en vatten- och avloppsledning under 2000-talet (Ternström 2007).

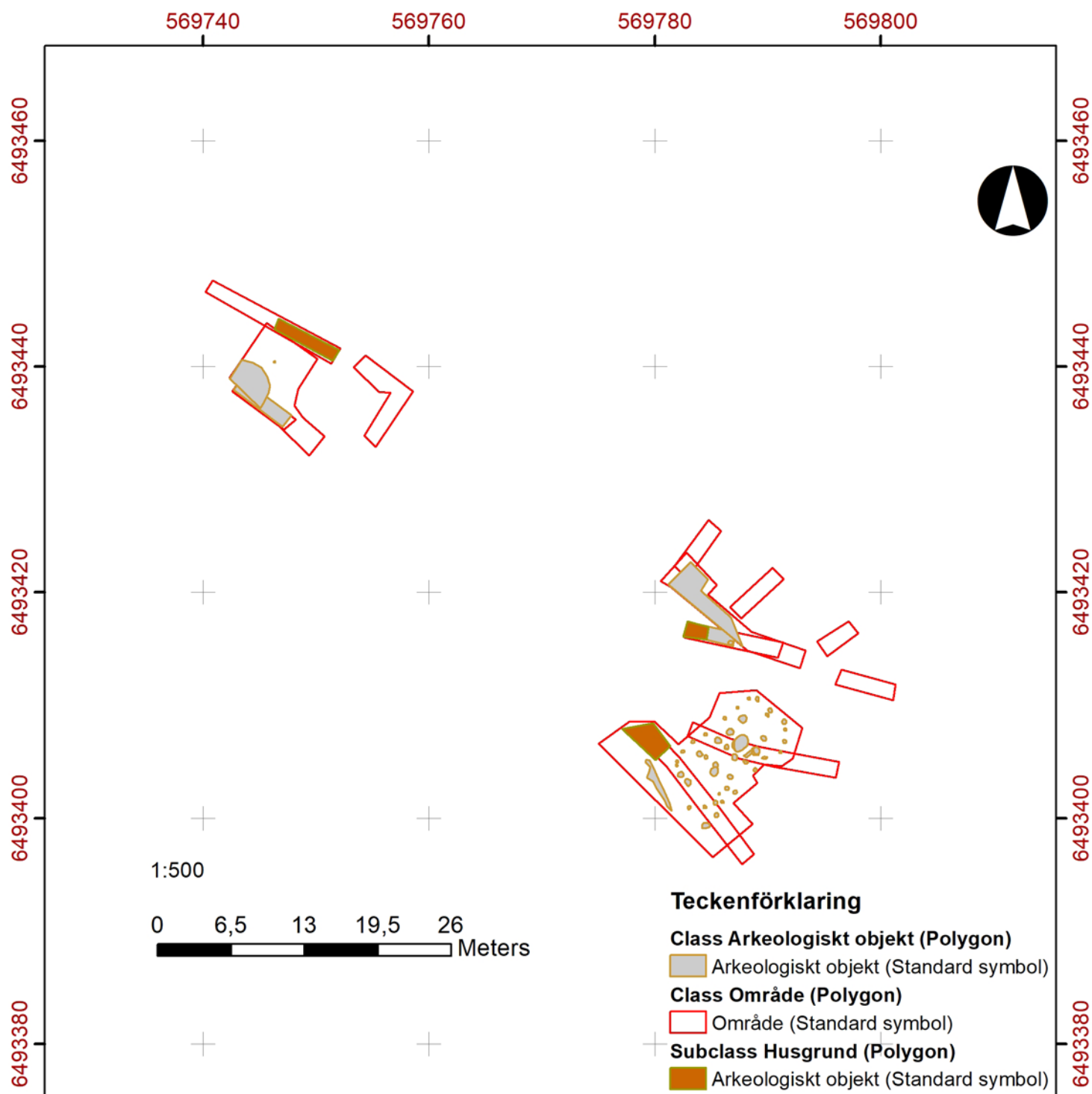
Undersökningen genomfördes med schaktning med grävmaskin varvid det övre lagret med gräs och matjord avlägsnades. I den södra delen öppnades en sammanhängande yta i anslutning till de anläggningar som påträffades i schakten S200 och S243 vid utredningen (Karlenby 2015:8). Den sammanhängande ytan var cirka 128 kvadratmeter stor och placerad strax söder om egnahemsgrunden. Öster därom grävdes 55 kvadratmeter schakt med 1,30 meter bred skopa (42 löpmeter) för att i möjligaste mån fastställa om där fanns någon fornlämning. Schakten grävdes i en yta mellan alla sentida störningar och ned till orörd mark under ett tjockt påfört lager.

I den norra delen var endast ytan väster om bullervallen beräknad att ingå i en framtida exploatering. Där grävdes en sammanhängande yta om cirka 60 kvadratmeter med grävmaskin i anslutning till ett lager som påträffades vid utredningen samt ett schakt mellan husgrunden och bullervallen.

Schakt och påträffade lämningar mättes in med RTK-GPS samt dokumenterades skriftligt och med foto. Alla anläggningar som påträffades (inom den sammanhängande ytan i söder) undersöktes och dokumenterades med beskrivning. Särskild dokumentation av huset gjordes med avseende på typ och eventuell datering. Stolphål och eldstäder ritades dessutom i sektion. Undantag sektionsritandet gjordes för väggstolparna som endast var någon eller några centimeter djupa. Två makroprover och två ¹⁴C-prover togs i husets stolphål och härdar. Inga fynd som kunde knytas till den förhistoriska lämningen gjordes. Emellertid fanns en mängd fynd som hörde till de yngre husen; de tillvaratogs inte.

Figur 4. Plan över området framställd inför utredningen år 2015. Här framgår hur inskränkt undersökningsområdet var mellan elledningar, vatten- och avlopp samt cykelvägar och de två husgrunderna som låg mitt i de två yterna. I söder löper dessutom den vattenledning som grävdes år 2007. Skala 1:500.

Figur 5. Plan över undersökningsområdet. Skala 1:500.

Resultat

Den norra delen

Den norra ytan visade sig inte innehålla några lämningar efter den förhistoriska boplatsten. Det lager som påträffades vid utredningen bedömdes snarare vara resterna efter ett vattenhål eller en liten göl.

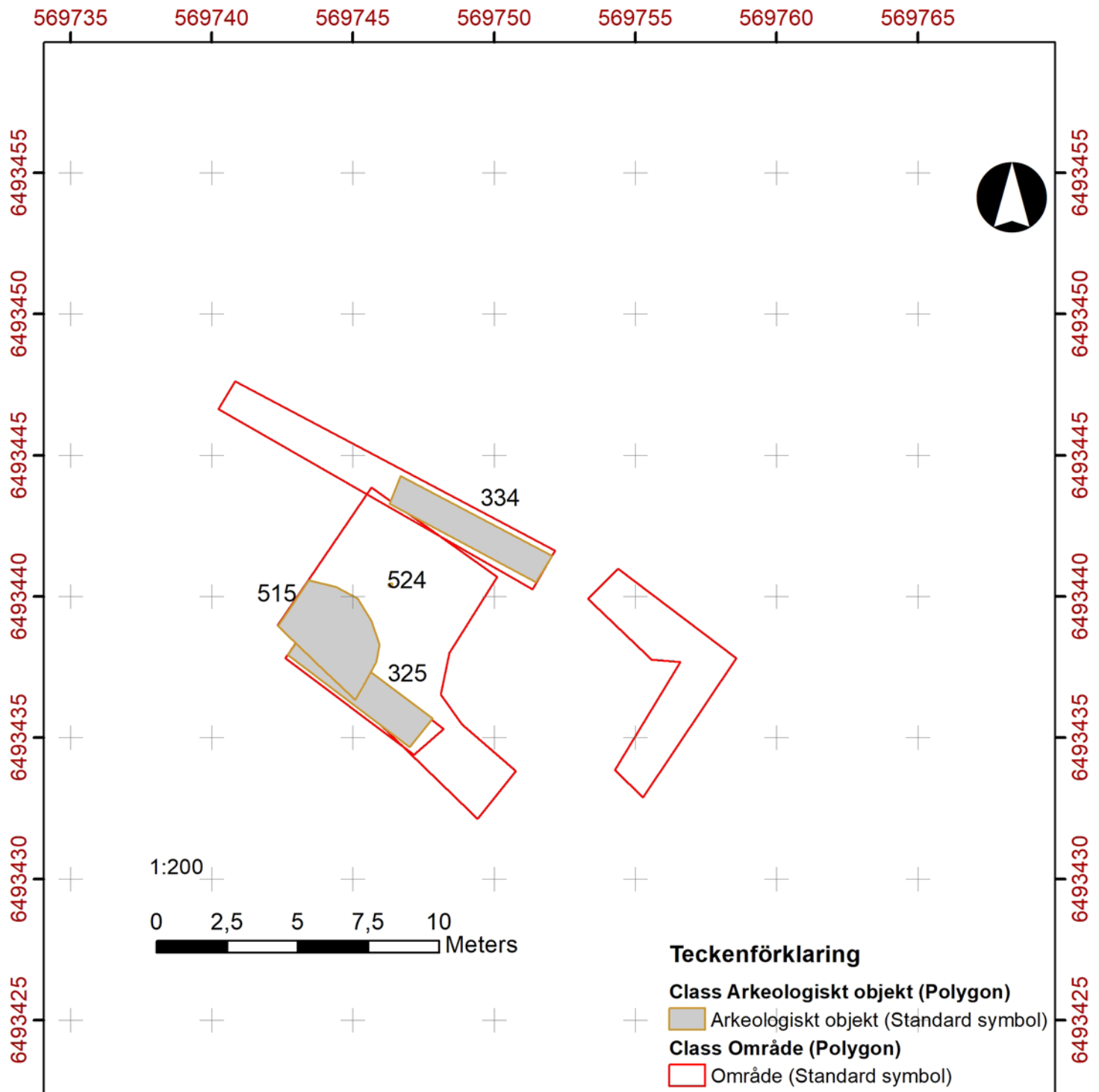
Större delen av den norra ytan upptogs av grunden efter ett egnahemshus, som flyttats till granntomten. Den kommande exploateringen begränsades i öster av en bullervall. Platsen bedömdes inte innehålla någon fornlämning, även om det möjliga vattenhålet kan ha funnits på platsen tidigt och kanske utnyttjats av de boende på den södra delen.

Figur 6.
Det större schaktet i den norra delen. Området bestod av sandig mark, men överlagrades av ett upp till metertjockt matjordsskikt. I fyllningen fanns byggnadsrester från det hus (Ada) som flyttades till granntomten. Foto från söder.

Figur 7.
De två sökschakten i södra delen av den norra ytan. Inga fornlämningar fanns där, men spår av husgrunden till villa Ada. Öster om ytan fanns en bullervall som låg utanför exploateringsområdet. Foto från söder.

Figur 8. Plan över schakt och anläggningar från både utredningen och förundersökningen. Skala 1:200.

Den södra delen

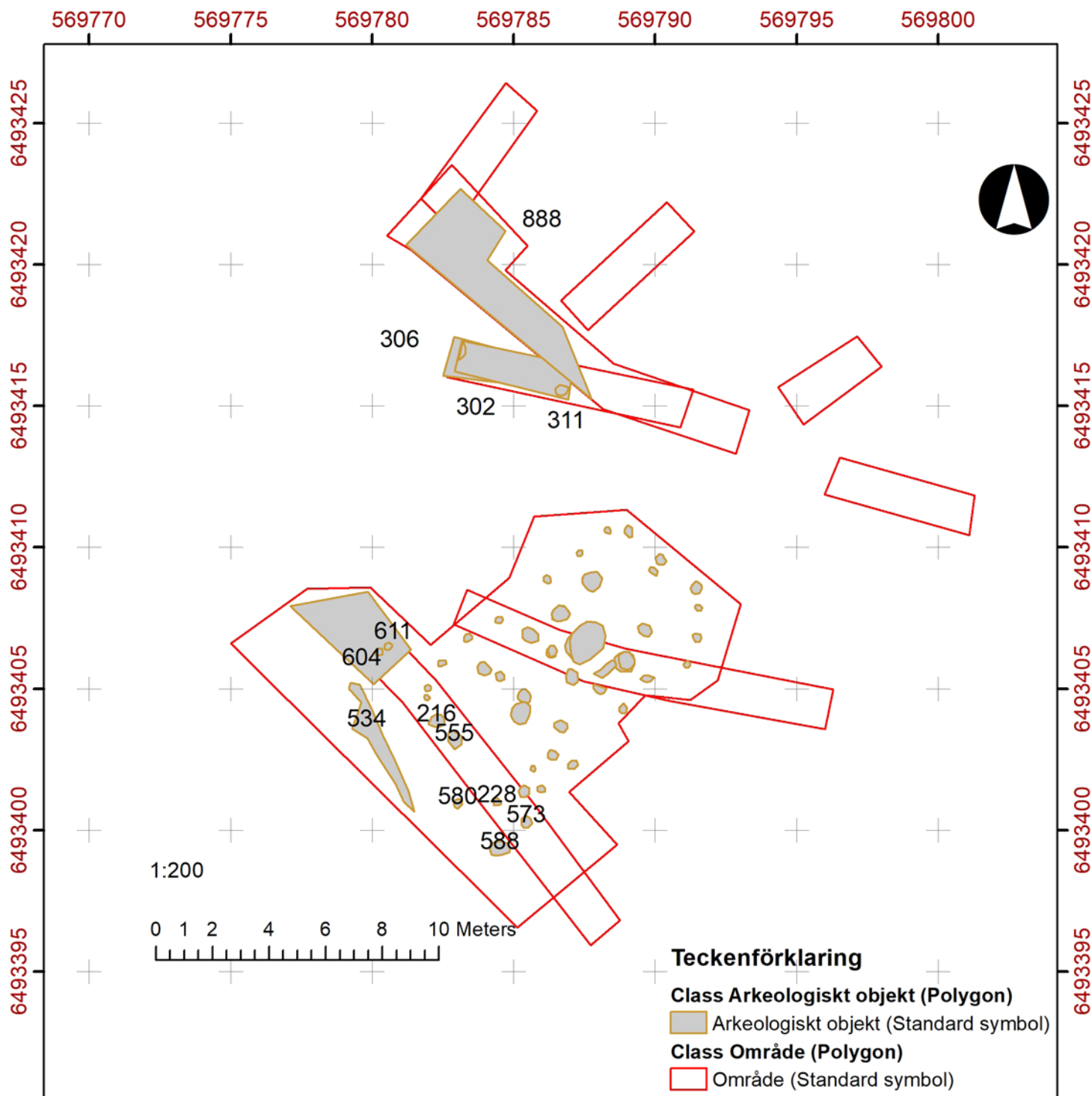
På den södra tomten fanns tillika en husgrund från förra sekelskiftet. Detta hus revs på 1980-talet varför ytan innehöll enorma mängder rivningsmassor som bildade ett upp till metertjockt fyllnadslager på ytan. I öster, längs med Hagebygatan, löpte ett flertal elledningar vilket omöjliggjorde undersökning i den delen. Tvärs över tomten löpte ytterligare en elledning med osäkert läge. I söder fanns vattenledningen som grävdes ned år 2007 (Ternström 2007). Sammantaget innebar det att ytan som var fri för undersökning var ytterst begränsad.

Vi beslutade därför att öppna upp en sammanhängande yta vid de två schakt från utredningen som innehöll flest anläggningar (utredningsschakt S200 och S243, Karlenby 2015:8). På så sätt hoppades vi att få fram en sammanhållen miljö från till exempel äldre romersk järnålder, då en härd (A272 utredning; A723 förundersökning) påträffad vid utredningen daterats med 14C-analys till 125–315 e. Kr. (Karlenby 2015:12).

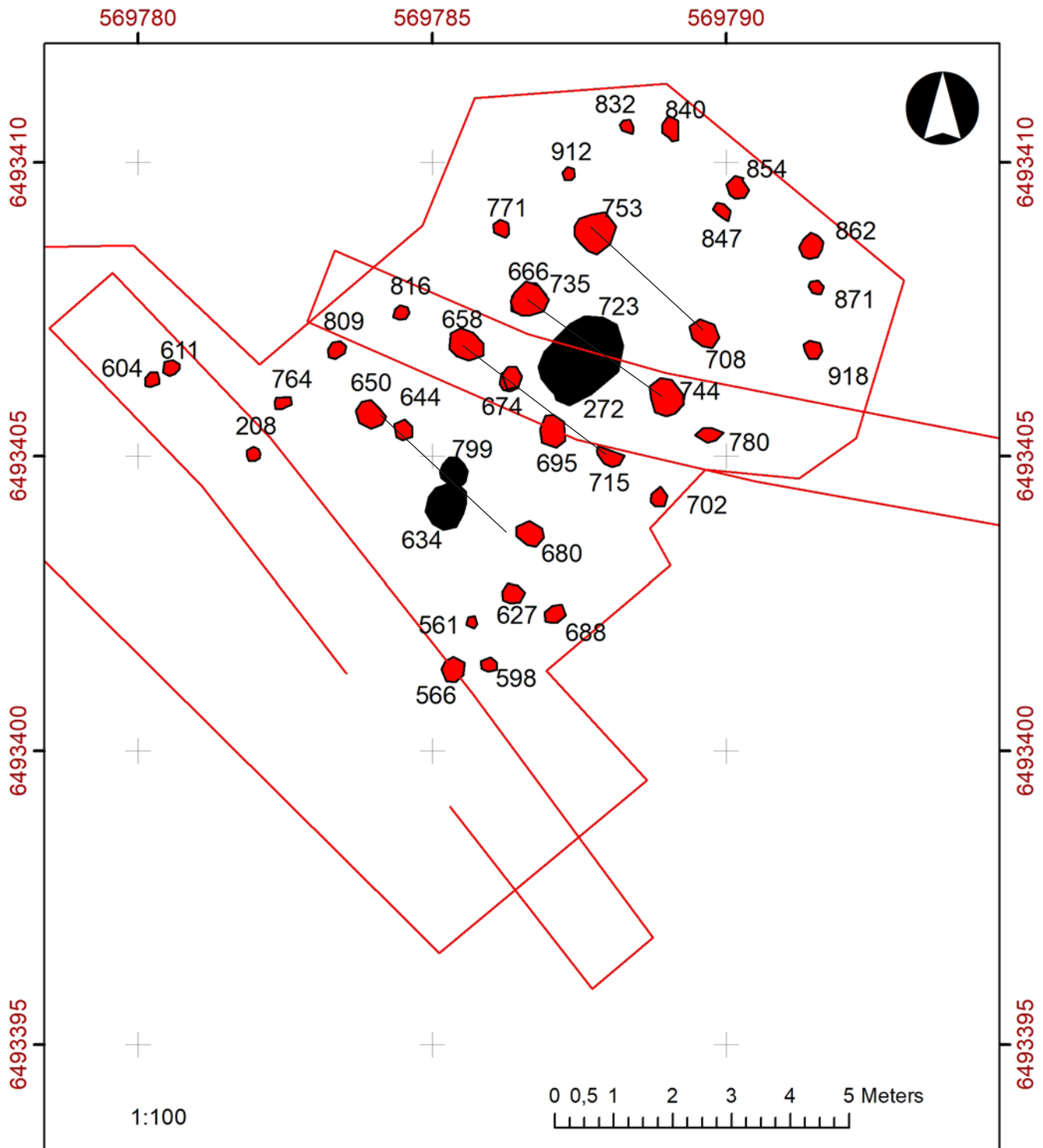
Den sammanlagda ytan på det större schaktet var 128 kvadratmeter stor och kom att begränsas av husgrunden i norr, vattenledningen i söder och den osäkert belägna kabeln i öster. Vid avbaningen stod det ganska snart klart att det fanns ett järnåldershus beläget i sydväst-nordöstlig riktning inom ytan, som därför utvidgades något åt både väster och öster för att om möjligt fastställa husets längd och typ.

Det visade sig anmärkningsvärt nog att huset hade en begränsad längd om 9,5 meter. Bredden var något mer normal, men avsmalnade från 6,5 meter till 5,5 meter (se figur 10). Den inre takbärande konstruktionen bestod av fyra par stolpar. Paren bildade en inre konstruktion som även den var något avsmalnande åt nordöst. Det bredaste paret var det första paret i sydväst (3,5 meter) och det smalaste i nordöst (2,7 meter), medan de två mellersta paren båda var 3 meter breda. Det andra paret från sydväst kompletterades med ytterligare två stolpar i en inre konstruktion. De kan möjligen förknippas med härden (se nedan).

Väggstolphålen fanns i flertalet fall bevarade och beskrev ett hus med raka väggar men med avrundade hörn. I gavlarna fanns stolphål i hörnen och i den nordöstra gaveln där även ett stolphål var bevarat mittemellan de parställda gavel- och hörnstolphålen eventuellt förstärkt med ytterligare en stolpe. Bevarade var nitton stolphål (inklusive gavel-/hörnstolphålen). I den västra delen av den södra långväggen fanns en ingång markerad genom två indragna stolphål. Också i anslutning till de två härd/kokgroparna fanns ett stolphål.

Figur 9. Plan över schakten inom den södra delen, schakt från både utredning och förundersökning. Anläggningsnumren anges för de anläggningar som inte ingår i huset, som beskrivs separat. Skala 1:200.

Figur 10. Plan över huset med ingående anläggningarnas nummer. Sektioner på grävda anläggningar återfinns i bilaga 1. Skala 1:100.

Figur 11. Vy över huset från östnordöst. Den sotiga fläcken i mitten är härden A723. De vita pinnarna markerar läget för stolphålen.

BESKRIVNING AV HUSET

Den takbärande konstruktionen bestod av åtta stolpar placerade i två rader eller fyra par. De var mellan 0,45 och 0,70 meter i diameter. Djupet varierade mellan 0,1 och 0,2 meter. Några av stolphålen hade skoningsstenar. Fyllningen i stolphålen var en relativt homogen, kulturpåverkad matjord, dock varierade sammansättningen något beroende på den naturliga markens beskaffenhet; i sydvästra delen var marken mer mjälilig och i nordöst sandig med ett litet inslag av småsten och grus. Det syntes ingen färgning i stolphålen efter stolpar, varför man kan tänka sig att de dragits upp ur stolphålen för att användas annorstädes.

Väggstolparna var, som nämndes ovan, nitton, varav sex ingick i de två gavlarna, resten ingick i långsidornas väggar. Vägghkonstruktionens stolpar var mindre än de takbärande (0,25–0,40 meter) och hade ett djup som varierade från någon enstaka centimeter till 0,3 meter. Fyllningen varierade från mörkt kulturfärgad sandig jord till rent fingrus. Längs långsidorna låg stolphålen på ett avstånd växlande 1–2 meter; något enstaka stolphål saknas dock. De tätt ställda stolparna antyder att väggarna varit risflätade. Möjligen kan stolpsättningen i gavlarna peka på att gavelväggarna har haft en annan konstruktion. De kan möjligen ha varit i skiftesverk eller stavbyggda.

De takbärande stolparna antyder att det bör ha rört sig om en rejäl byggnad, inte en lätt, kanske tillfällig, ekonomibyggnad. Lämningarna som hör till husets inre antyder också att det varit en mer permanent byggnad. Till den inre konstruktionen kan tre stolphål och tre eldstäder räknas. I mitten av huset låg en avlång härd, möjligen spår efter en långhärd (A723) och strax väster om denna fanns två mindre, runda härdar (A634, A799). Den centralt belägna härden var 1,40×1,10 meter stor och 0,27 meter djup. Den innehöll relativt rikligt med skärviga stenar mellan 0,05–0,10 meter stora. En sten avvek dock

Figur 12. Urval av snittade stolphål i huset:
a) A695, b) A847, c) A840, d) A708.

i storlek då den var 0,2–0,3 meter stor. I övrigt innehöll anläggningen kol och sot. Förmodligen har den utgjort en koluppsamlingsgrop under en eldstad lagd med stenhällar ovan golvnivån, en så kallad långhärd. De skärviga stenarna kan också ha fungerat som ett värmemagasin. Vid utredningen daterades härden till romersk järnålder (125–315 e. Kr.; se bilaga 3). Kolet kunde genom vedartsanalys bestämmas till kärnved av ek (se bilaga 2).

De två mindre härdarna låg strax väster om långhärden och bestod av två runda (0,75 respektive 0,65 meter i diameter) kolfyllda grunda gropar som delvis överlgrade varandra. Djupet var omkring 0,1 meter och botten i båda härdarna var relativt plan. Det fanns också skärviga stenar i dem.

Ett makroprov togs i den större härden (A723), men analyserades inte. Då härden uppenbart var en härd som använts för matlagning – oavsett om det var ett litet bostadshus eller om det rörde sig om ett separat kokhus (se vidare under tolkning nedan).

De två mindre härdarna låg strax väster om långhärden och bestod av två runda (0,75 respektive 0,65 meter i diameter) kolfyllda grunda gropar som delvis överlgrade varandra. Djupet var omkring 0,1 meter och botten i båda härdarna var relativt plan. Det fanns också skärviga stenar i dem.

Två kraftigt stenskodda stolphål låg mellan de takbärande stolparna i par 2 (från sydväst). De kan möjligen ha ingått i en uppdelning av det inre i olika rum, men mer troligt har de haft en funktion i samband med matlagning, till exempel för att fästa hänganordningar för grytor eller för att bära upp ett

rökfång över härden. Stolphålen hade en diameter på 0,4–0,6 meter och ett djup på 0,25 meter. I stort sett hela fyllningen bestod av skoningsstenar, inte sällan skärviga. Emellan stenarna fanns en fyllning av kolfylld sandig jord. Ett stolphål fanns också i anslutning till härdarna i väster, även där bör ett funktionellt samband finnas.

ANGÅENDE FYNDEN – ELLER SNARARE AVSAKNADEN AV DEM

Inga fynd av förhistorisk karaktär gjordes, Moderna fynd från bebyggelsen vid Egnahemsgatan fanns naturligtvis, till och med i ganska stora mängder. De bedömdes som för recenta för att vara intressanta i sammanhanget och sparades inte. En ränna (A534) som låg i områdets västra del och utgick från Villa Olgas grund och snett in mot tomtgränsen var fylld med förslagat material. Det rörde sig vid närmare besiktning om slaggrester från en värme-panna, möjligen stenkol.

Att det saknas förhistoriska fynd beror sannolikt på att alla spår som funnits över den nivå till vilken de nedgrävda anläggningarna – stolphål och härdar – har bevarats, förstörts genom plöjning och iordningställande av trädgården under tidigt 1900-tal.

Tolkning

Området var naturligtvis kraftigt påverkat av senare tiders bebyggelse i området och av det faktum att området ligger i det centrala Norrköping. Det är dock inte den enda förklaringen till varför det lilla långhuset verkar ha legat relativt isolerat på platsen. Det är uppenbart att det bör räknas till bebyggelsen inom fornlämning L2009:6955, dock har det sannolikt legat perifert i förhållande till boplatsens centrala delar.

Huruvida det rör sig om ett litet enfamiljshus – en fattigmans hus eller rent av en trälböning – eller om det kan vara en ekonomibyggnad, till exempel ett kök eller kokhus är inte möjligt att uttala sig om utan fynd eller resultat från en makroanalys. Prover togs i två stolphål i anslutning till en av härdarna.

Rent typologiskt hör huset hemma i äldre romersk järnålder, en datering som motsvaras av ¹⁴C-dateringen från utredningen. Den rumsliga uppdelningen av husets inre motsvarar den som finns bland de större husen från samma tid: i väster finns en ingång på sydsidan, öster om denna del fanns ett rum med härdar eller kokgropar som brukar tolkas som ett kök. Detta har motsvarigheter i flera långhus från tiden, där det finns en mindre köksdel innanför storstugan (Karlenby 2009:135f). Därefter kommer storstugan som oftast ligger i husets mittdel och där finns också en eldstad för ljus och värme. Den har ibland varit uppbyggd av flata stenhällar. Under dessa finns en uppsamlingsgrop för kol, som dessutom varit fylld med stenar som utgjort ett värmemagasin.

I det lilla huset i Hageby är huvudrummet bara fem meter långt. Centralt finns en långhärd, dock är endast uppsamlingsgropen bevarad. Eventuella stenhällar har för länge sedan tagits bort. Huset avslutas en aning abrupt. Ett längre hus skulle kunna ha fler sektioner av bostaden här och avslutas med ett förråd eller liknande.

Direkta paralleller till huset i Hageby står kanske inte att finna i den direkta närheten, men mindre hus från romersk järnålder har påträffats bland annat i Pryssgården (Borna-Ahlkvist m.fl. 1998). Huset i Hageby har stolpsättningen gemensam med husen från tiden runt 100–200 e.Kr. (a.a. 1998:68ff), med den skillnaden att husen i Pryssgården saknar väggstolpar, men detta beror ju på bortbortplöjning. Bredden i stolpparen överensstämmer ganska väl med bredder kring 3 meter och däröver (a.a. 1998:58). I publikationen *Hus och gård* från 1995 presenteras ett stort och typologiskt värdefullt material. Även om det i dag har gått nästa 25 år sedan den gavs ut finns mycket i den som ger värdefulla och korrekta paralleller från stora delar av södra och mellersta Sverige (*Hus och gård* 1995).

Huset bedöms ha utgjort ett extra kök eller matlagningshus, som kunnat användas som tillskott och komplement vid större festligheter. I anslutning till huset bör den egentliga bostaden ha legat. Av allt att döma har den inte legat inom undersökningsytan.

Utvärdering av resultaten i förhållande till undersökningsplanen

Den arkeologiska förundersökningen ska fungera som ett planeringsunderlag för Länsstyrelsen och Norrköpings kommun i den fortsatta hanteringen av ärendet.

Syftet var att bedöma förekomsten av anläggningar, deras typ, antal och ålder; eventuell förekomst av kulturlager, deras karaktär och ålder. Lämningsarnas komplexitet inklusive eventuell stratigrafi skulle bedömas liksom eventuellt fyndinnehåll i form av typ, antal och ålder. En bedömning av fornlämningens bevarandegrad på aktuell plats, dess rumsliga avgränsning inom exploateringsområdet och ett försök till bedömning av vilken typ av aktiviteter som låg bakom de anläggningar, kulturlager och fynd som påträffades vid förundersökningen skulle likaså göras.

Genom den undersökning som utfördes kunde de arkeologiska lämningarnas förekomst, typ, karaktär, antal och ålder bedömas. En bedömning av bevarandegrad och rumslig avgränsning också gjorts och en bedömning av vilken typ av aktiviteter som bakom fornlämningen på platsen.

Det har gått att fastställa att det inom den södra delen av området har legat en bosättning som förmodligen utgjort en del av en större bebyggelse. Det lilla långhuset var av en typ som hör romersk järnålder till och har daterats till 125–315 e.Kr.

Huset bedöms ha utgjort ett extra kök eller matlagningshus för större festligheter. I anslutning till huset bör den egentliga bostaden ha legat.

Inga fynd av förhistorisk karaktär gjordes, därför har inte någon utvärdering av fyndläget kunnat göras. Moderna fynd från bebyggelsen vid Egna hemsgatan gjordes naturligtvis men bedömdes som för recenta för att vara intressanta i sammanhanget.

Området var del av fornlämningen L2009:6955 (St Johannes 124:1). Dess bevarandegrad var bara delvis god; det fanns bevarade stolpar och eldstäder i form av en järnåldersbyggnad, flera av anläggningarna var bevarade upp till 0,3 meter, andra endast någon centimeter djup. Det var också uppenbart att platsen på grund av att den låg i ett tätbebyggt område kommit till skada vid upprepade tillfällen. Av en slump hade den lilla byggnaden hamnat mellan husgrunden till Olga, elkablar och vattenledningar, i stort sett opåverkad. Men området har också legat som åker, med tiden som trädgårdsmark. Det har naturligtvis påverkat bevarandegraden för fornlämningen.

Referenser

Tryckta källor

- Borna-Ahlkvist, H., Lindgren-Hertz & Stålbom, U. 1998. *Pryssgården. Från stenålder till medeltid*. Arkeologisk slutundersökning RAÄ 166 och 167, Östra Eneby socken, Norrköpings kommun, Östergötland. Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar. Rapport UV Linköping 1998:13. Linköping.
- Hus och gård 1995. *Hus och gård i det förurbana samhället*. Rapport från ett sektorsforskningsprojekt. Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska undersökningar – Skrifter nr 13. Stockholm.
- Karlenby, L. 2007. Bostadens inre liv under nordisk äldre järnålder. I Göthberg, H. (Red.): *Hus och bebyggelse i Uppland. Delar av förhistoriska sammanhang*. Volym 3. Arkeologi i Uppland – Studier. Uppsala.
- Karlenby, L. 2016. *Boplats på Egnahemsgatan*. Hageby 4:2, Sankt Johannes socken och Norrköpings kommun, Östergötland. Arkeologgruppen AB Rapport 2016:62. Örebro
- Ternström, C. 2007. *Arkeologisk förundersökning inför förläggande av fjärrvärmeledning vid Söderledning*. Hagebykorsningen, Sankt Johannes socken, Norrköpings kommun, Östergötland, Dnr 422-4916-2006. Riksantikvarieämbetet, UV Linköping rapport 2007:23. Linköping.

Webbmaterial

- Nationalencyklopedin, egnahemsrörelsen.
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/egnahemsrörelsen>
(hämtad 2019-12-06)

Bilagor

Bilaga 1. Anläggningslista

Nummer lägre än 500 har hämtats från utredningen; se Karlenby 2016

A208. Stolphål, 0,25 meter i diameter och 0,03 meter djup. Påträffat redan vid utredning. Stenskott stolphål. I ytan knytnävsstora stenar, gråbrun grusig sand. Skålformad med rundad botten.

A216. Grop, inmätt vid utredningen. Diameter 0,45 meter, okänt djup. Innehöll recenta fynd, bland annat inplastad aluminiumtråd (samt kritpipeskaft vid utredning).

A252, Stolphål (se A744)

A262, Ränna.

A272 Härd (se A723)

A283. Stolphål (se A674)

A515. Lager 4x3 meter synligt inom schaktet. Mörkt gråfärgad sandig silt. Bedömdes ha avsatts i en svacka där vatten (åtminstone tidvis har funnits). Lagret var synligt i S321 vid utredningen (A325). Vid förundersökningen grävdes lämningen ut, men bedömdes vara naturligt avsatt i en mindre svacka i undergrunden, som på platsen bestod huvudsakligen av sand. Kan röra sig om en naturlig vattensamling, en mindre göl eller liknande. Lagren som iaktogs var skiktade som om det periodvis stod vatten i gropen.

A524. Stolphål, 0,15 m diam. Rund med gråbrun sandig silt i fyllningen med visst inslag av lera. Skålformad grop med raka kanter och plan botten

A529. Husgrund med sten och murbruk från hus Olga.

A534. Ränna fylld med förslaggad stenkol, 5x0,4 meter. Djupet var 0,05-0,07 meter. Fyllningen bestod helt av förslaggad stenkol. Rännan sträckte sig från "köksingången" på (det rivna) huset och ned åt nordväst. Förmodligen har man gått vägen för att tömma utbränt stenkol och spillt på vägen.

A549. Stolphål, 0,20 meter diameter, 0,05 djupt. Fyllning av mörkfärgad siltig sand.

A561. Stolphål, 0,10 meter i diameter, djup okänt. Fyllning gråbrun siltig sand. Ingångsstolpe.

A566. Stolphål, 0,45 meter i diameter, 0,20 meter djup. I ytan ett tiotal stenar. Fyllning av sandig silt med grusinslag. Skålformat med raka sidor, något sluttande i söder. Sydöstra gavel-hörn-stolpe.

A566

A573. Stolphål, 0,4 meter i diameter, 0,07 meter djupt. Runt till formen. Fyllning av gråfärgad sandig silt. Septsig botten och raka sidor. Fynd av recent tegel och spik.

A580. Stolphål, 0,4x0,3 meter stort och 0,07 meter djupt. Matjordsfyllning. Stolphålet var skålformat men föreföll relativt sentida. Fynd av recent tegel och glas bekräftade detta.

A588. Stolphål, 0,45 meter i diameter. Runt med enstaka stenar i ytan, 0,3 meter djupt. Gråbrun, siltig sand i hela fyllningen. Fynd av recent tegel, glas och porslin. Sluttande sidor och spetsig botten.

A598. Stolphål, 0,25 meter i diameter, 0,17 meter djup. Mörkfärgad sandig silt, handfull stenar i ytan. Skålformad profil. Sydöstra gavel-hörn-stolpe.

A598

A607. Stolphål, 0,20 meter i diameter, 0,09 meter djup. Gråbrun grusig sandig silt. Ett fåtal mindre stenar i ytan. Skålformad med sluttande sidor.

A611. Stolphål, 0,25 meter i diameter, 0,05 meter djup. Stenskott, stolphål, botten av. Beläget under husgrund. Gråbrun grusig sand. Skålformad sektion.

A622. Stolphål, 0,3 meter i diameter, 0,08 meter djup. Gråbrun grusig sand och silt. Botten av stolphål. Vertikalt raka sidor. A680. Stolphål, 0,40 meter diameter, 0,25 meter djupt. Stenskott med några mindre stenar i toppen. Brungrå sand med grus- och småstensinslag. Jämt skålformad sektion.

A627. Stolphål, 0,20 meter i diameter, 0,10 meter djup. Gråbrun siltig sand. Skålformad botten. Ingångsstolpe.

A627

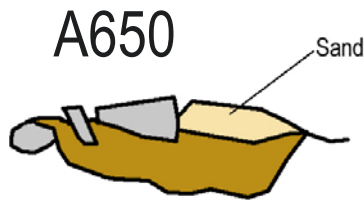
A634. Härd 0,80x0,65 meter stor, ändå någotsånär "rund", 0,12 meter djup fylld med kolig och sotig sand. Ojämn till plan botten med en cirka 10 procentigt inslag av skärvig sten. Nedgrävningen var skarp i norr och mer sluttande i söder. Härden har skurit A799, tillika en härd.

A644. Stolphål, 0,3 meter i diameter, 0,23 meter djupt. Gråbrun sand med siltigt inslag, grus och småsten i hela fyllningen. Skarpa nedgrävningskanter och raka sidor. Kan ha ett samband med de två härdarna.

A644

A650. Stolphål, 0,5 meter, djup 0,15. Stenskott med upp till 0,20 meter stora stenar. Gråbrun sand med inslag av grus och silt. Raka sidor, plan botten. Utgör den västligaste stolpen i huset norra rad av takbärande stolpar.

A658. Stolphål, 0,5x0,3 meter ovalt till formen, djup 0,20 meter djupt. Gråbrun sand med grus och småsten. Raka väggar, sluttande i norr och plan botten. Andra takbärande stolpen i den norra raden.

A674. Stolphål, 0,55 meter i diameter, 0,38 meter djupt (A283 utr). Stenskott med skär- viga, kantiga och knytnävsstora stenar. Gråbrunt sandigt grus. Plan botten. Ingår som det verkar i en mellanvägg mellan ingångsdel och "kök". Ses tillsammans med A695.

A680. Stolphål, 0,50 meter i diameter, 0,20 meter djup. Fyllning gråbrun siltig sand. Takbärande stolpe i den södra raden.

A688. Stolphål, stenskott, 0,25 meter diameter, 0,09 meter djup. Fyllning gråbrun grusig sand och silt. Skoningsstens som knytnävar. Dessa ligger i fyllningen efter stolpen, varför formen är osäker, men stolphålet har en skålformad profil. Väggingångsstolpe i södra väggen.

A695. Stolphål, 0,60x0,50 meter stort, 0,25 meter djup. Fyllning av gråbrun sandig silt med kolinslag och riklig förekomst av skärviga stenar. Ingår i en inre konstruktion i huset.

A695

A702. Stolphål, 0,25 meter i diameter, 0,01 meter djupt. Ytlig ansamling av småsten, med rund förekomst. Botten av väggstolpe i södra långväggen.

A708. Stolphål, 0,40 meter i diameter, 0,25 meter djupt. Stenskott, 5-6 stycken 0,10-0,15 meter stora skärviga stenar. Gulbrun sand med grusinslag. Skålformad profil med plan botten. Första takbärande stolpen från norr i den södra raden.

A708

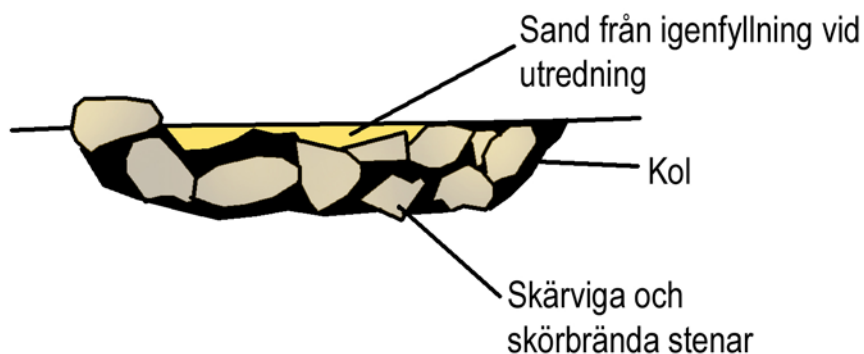
A715. Stolphål, 0,48 meter, djup cirka 0,2 meter (ej beskriven). Anläggningen bortgrävd vid utredning, varför enbart halva återstår. Takbärande stolpe i den södra raden.

A715

A723. Hård, 1,40x1,10 meter, 0,27 meter djup (A272 vid utredning). Rikligt med kol och sot, ett stort antal skärviga och skörbrända stenar, inslag sten cirka 50 procent. Sluttande sidor och plan till rundad botten.

A 723

A735. Stolphål, 0,35 meter i diameter, 0,10 meter djupt. Stenskott, siltig gråbrun sand. Raka sidor och plan botten. Tredje takbärande stolpen i den norra raden.

A735

A744. Stolphål, 0,25 meter i diameter, 0,13 meter djup. Gulbrun grusig sand med en del småsten i ytan. Andra takbärande stolpe från norr i den södra raden (A252 vid utredning).

A 744

A753. Stolphål, 0,40 meter i diameter, 0,20 meter djupt. Stenskott med ett fåtal skärviga stenar i ytan. Gråbrun sand med småsten och grus. Jämnt sluttande sidor och spetsig botten (skiljer sig från övriga takbärande stolpar. Fjärde och sista takbärande stolpen i den norra raden.

A753

A764. Stolphål, stenskott. 0,3x0,2 meter stort, djup 0,15 meter. Fem skoningsstenar i vtan 0.10-0.20 meter stora. Gråbrun grusig sand. Skålformad med jämnt sluttande sidor.

A764

A771. Stolphål, 0,28 meter i diameter, 0,01 meter djup. Ytlig utbredning av grus och småsten (se t.ex A702, A816. Botten av väggstolpe i den norra väggen.

A771

A780. Stolphål, 0,20 meter i diameter, 0,15 meter djupt. Stenskott med knytnävsstora stenar i ytan. Fyllning av gulbrun sand och grus. Sluttande sidor och spetsig botten.

A 780

A799. Härd, 0,65 meter i diameter, 0,07 meter djup. Mindre kolinslag än i A634, fyllningen gråbrun grusig sand med kolinslag. I söder skuren av nedgrävningen till A634. Sluttande sidor och plan botten. Mindre inslag av skärvig sten.

A809. Stolphål, 0,30 meter i diameter, djup 0,05 meter. Gråbrun sand och silt. Inslag av småsten och grus. Botten av stolphål. Väggstolpe i norra väggen.

A816. Stolphål. 0,25 meter i diameter, djup 0,01 meter. Absolut botten av stolphål. Fyllningen bestod enbart av fint grus, ingen egentlig form i profil. Väggstolpe i norra väggen.

A832. Stolphål, 0,20 meter i diameter och 0,08 meter djup. Fin gulbrun sand med siltinblandning. Väggs-/hörnstolpe i nordvästra hörnet.

A832

A840. Stolphål, 0,45 meter i diameter, djup 0,25 meter. Hörnstolpe i gaveln i nordväst. Gråbrun sand med ett fåtal småstenar och lite grus. Formen var skålformad i sektion och botten rundad.

A840

A847. Stolphål, 0,35 meter i diameter, 0,20 meter djupt. Under ytan en rejäl sten i själva hålet (infallen?). Gråbrun sand med lite grus. Rundad profil. Inre stolpe i mitten av gaveln.

A847

A854. Stolphål, 0,35 meter i diameter, 0,30 meter djupt. Stenskott med 7-8 skärviga stenar. Fyllning av gråbrun sand med grusinslag. Raka sidor och rundad botten. Yttre mittstolpe i norra gaveln.

A854

A862. Stolphål, 0,45 meter i diameter, 0,20 meter djupt. Gråbrun siltig sand. Skålformad botten, gavel-/hornstolpe i nordöstra hörnet.

A862

A871. Stolphål, 0,20 meter i diameter. Gråbrun grusig sand. Skålformad med raka sidor, gavel-/hornstolpe i nordöstra hörnet.

A912. Stolphål, 0,15 meter i diameter, djup 0,12 meter. Gulbrun siltig sand. Raka till lätt sluttande sidor och rundad till spetsig botten. Vaggstolpe i den norra väggen.

A918. Stolphål. 0,33 meter i diameter, 0,19 meter djupt. Stenskott med 5-6 stycken skärviga stenar i ytan. Ljust gråbrun, siltig sand. Raka sidor, i söder något sluttande. Plan botten. Vaggstolpe i den södra väggen.

A918

Bilaga 2. Vedart från utredningen

Ulf Strucke, Arkeologerna

Analysprotokoll

Landskap:	Östergötland	Socken:	Sankt Johannes
Fastighet:	Hageby 4:2	RAÄ nr:	123 (L2009:6954)
Kategori:	Boplats		
AnalysId:	12896		
Anläggning:	Härd	Provnr:	P292
Vikt (g):	0,3	Analyserad vikt (g):	0,3
Fragment:	2	Analyserat antal:	2
Art: Ek	Antal: 2		
Material:	Träkol		
Kommentar:	Kärnved		

Bilaga 3. ^{14}C -resultat från utredningen

CALIBRATION OF RADIOCARBON AGE TO CALENDAR YEARS

(Variables: $\text{C13/C12} = -24.4 \text{ o/oo}$: lab. mult = 1)

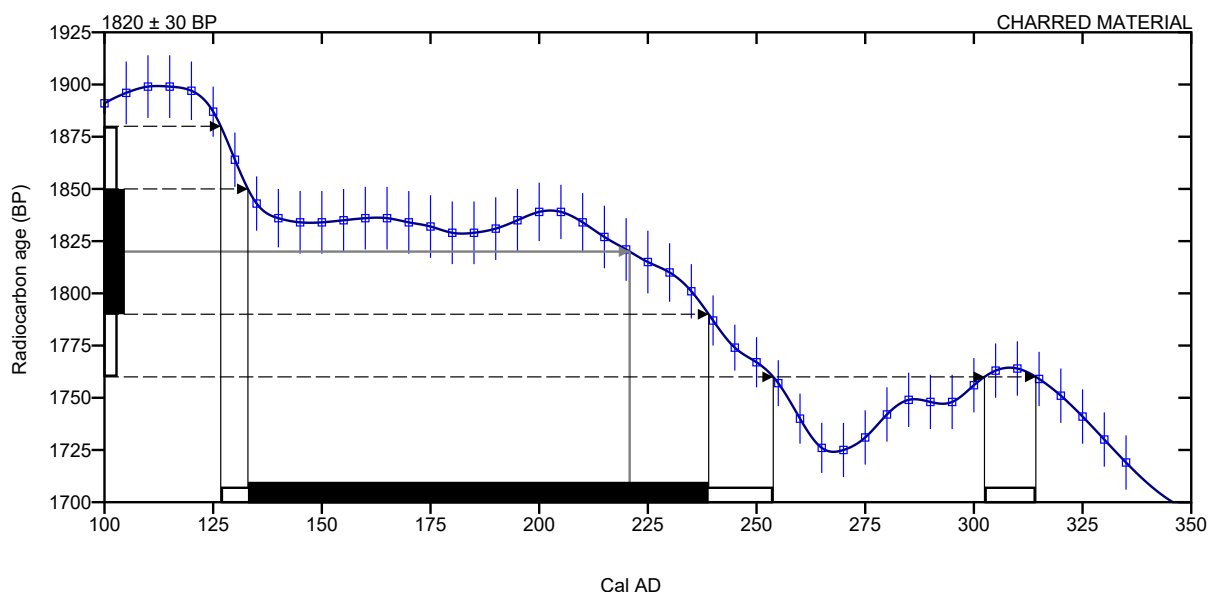
Laboratory number **Beta-431446 : ST JOHANNES P292**

Conventional radiocarbon age **1820 $\pm$ 30 BP**

Calibrated Result (95% Probability) **Cal AD 125 to 255 (Cal BP 1825 to 1695)**
Cal AD 300 to 315 (Cal BP 1650 to 1635)

Intercept of radiocarbon age with calibration curve Cal AD 220 (Cal BP 1730)

Calibrated Result (68% Probability) Cal AD 135 to 240 (Cal BP 1815 to 1710)

Database used
INTCAL13

References

Mathematics used for calibration scenario

A Simplified Approach to Calibrating C14 Dates, Talma, A. S., Vogel, J. C., 1993, Radiocarbon 35(2):317-322

References to INTCAL13 database

Reimer PJ et al. IntCal13 and Marine13 radiocarbon age calibration curves 0–50,000 years cal BP. Radiocarbon 55(4):1869–1887., 2013.

Beta Analytic Radiocarbon Dating Laboratory

4985 S.W. 74th Court, Miami, Florida 33155 • Tel: (305)667-5167 • Fax: (305)663-0964 • Email: beta@radiocarbon.com

Arkeologgruppen AB

RAPPORT 2019:43

